

ТРИЗНЕВИК: REVUE NEVOUJADAIKE, UKRAINIENNE, TRIDEN'Ň

Число 26 (284) рік вид. VII. 5 липня 1931р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 5 липня 1931 року.

Цими днями під час дебатів в англійській палаті громад пролунали слова, які не можна не одмітити. Маємо на увазі виступи Черчіля та Чемберлена 30 червня, коли знову обмірковувалося питання про загальний мир та обезброєння.

Колишній міністр фінансів привертав увагу палати до російської небезпеки. «За останніми моїми відомостями, — казав він, — союз совітських соціалістичних республік ввозить військовий матеріал в кількості безприкладній. Як-що п'ятилітній план провалиться, совітський уряд муситиме привернути увагу людности до чого иншого. І ця епоха буде тяжким часом для держав, сусідніх з Росією. Всі вони бояться пропаганди і військової сили СССР. Вони також озброюються по спроможності своїй». Віддавши належне Франції та її армії, в якій він бачить фактор стабілізації Європи, Черчіль кінчив твердими і виразними словами. «На моє переконання, — сказав він, — ми повинні визнати, що небезпека, яка походить з Росії, є головною причиною невдачі обезброєння Європи». Не менш виразно і сильно промовляв і Чемберлен. «Нераціонально і небезпечно розброюватися, — казав він, — коли з Сходу Європи постійно загрожує військовій небезпека. Не слід тому заколисувати себе рожевими надіями».

А як ми знаємо, саме сьогодні, коли знову повелася мода трактувати з більшовиками, в урядових колах Європи прийнятий отой офіційний оптимізм, що саме дозволяє на якийсь час заколисувати себе отими рожевими надіями. Що-правда, ні Черчіль, ні Чемберлен не належать до партії, яка править сьогодні в Англії, але за ними — завтра.

До того-ж той великий авторитет, який здобули вони своєю політичною діяльністю не тільки у своїх прихильників, але й у своїх ворогів, примушує з надзвичайною увагою ставитися до їхніх заяв.

Нехай ласкавий читальник перечитає в ч.ч.23(281)-24(282) «Тризуба» справоздання нашого дописувача про перебіг нарад річного конгресу Унії Товариств для Ліги Націй в Будапешті. Тоді він пригадає, що той голос перестороги проти червоної небезпеки, який так голосно пролунав у виступах нашої делегації і зустрів таке сприятливе ставлення більшості зібрання, зараз знаходить собі міцне підтвердження і допомогу у Лондоні у виступах чільних політичних діячів.

Виступи ці надзвичайно характерні: той процес, про який ми писали недавно («Тризуб» ч.23(281)), процес зламу, який відбувається в настроях Європи що-до червоної Москви, розвивається, як бачимо далі, і захоплює ширші кола, в тому числі і дуже поважні й відповідальні. До нього прилучаються люде, що вчора стояли — і без сумніву стоятимуть ще — на чолі англійської політики.

На смерть В. Липинського

До цієї звістки давно підготовані були і друзі його, і вороги. І все ж ця вістка вражає. Вражає тому, що кожний українець мусить в цю хвилину відчувати, що відійшов один з найбільших українських патріотів, одна з найоригінальніших і талановитіших постатей нашої доби.

Рідко про кого в такій мірі можна сказати, що він жив Україною і для України, як про небіжчика. Натура глибока, пристрасна, фанатична, він увесь час думав і передумав всю нашу історію, все наше сучасне, і у його палкій голові ці думки склалися в стрункі, викінчені концепції. Раз дійшовши до них, раз викінчивши ці болючі процеси думки, він вірив в них з страшною силою і всяке одступлення від цих ідей вважав за ересь, всяку противну думку ненавидів і жадних заперечень не терпів. Він увесь був у своїх ідеях і в своїх патріотичних і монархічних почуваннях. А страшна хвороба нищила тіло, дратувала нерви, сварила його не тільки з противниками, а й з найближчими своїми друзями. Трагічною постаттю був, і таким одійшов у вічність Вячеслав Липинський, цей Жозеф де Местр нашої доби...

* * *

Розгортаю стару записку книжку: осінь 1919 року. Я у Відні. Цілий вечір говорю з Липинським. Перед тим бачив його у 1918 році, коли їхав до Болгарії.

— «За рік Липинський дуже осунувся, — написано у мене. Живе коло Відня. Приїхав до міста на кілька днів, зовсім не вірить в справу. Хоче того і вірить, що вся наша республіканська державність скоро буде ліквідовано...»

Не наводячи своїх реплік під час тієї розмови, подаю його думки так, як у мене записано. Вони для нього характерні.

Говорив про всі біжучі справи, гірко критикував людей і їхні діла:

— «Наша інтелігенція завжди була бунтарською. Це зробилося національною традицією. Соціяльна ідеологія часом зовсім не відповідає дійсним класовим інтересам нашої інтелігенції, але вона за тим іде через своє виховання. В цьому величезну роль відіграв і Шевченко, і всі історики...»

— «Куліш почав був з тим боротися, але він був занадто самотнім. Проти цього бунтарства був і Драгоманів. Нам конче треба утворити людей, здібних до державної праці. Сучасне покоління політиків українських може бути творчим тільки в сфері культурній, в сфері ж політичній — воно є руйницьке...»

«Люде ж України, які до будівництва здібні, не варті нічого в смислі культурно-національному. Зараз для утворення держави потрібний компроміс обидвох елементів...»

В цій розмові, записаній в 1919 році, намічені вже основні ідеї Липинського, розвинені ним і може надто ускладнені в «Листах до братів хліборобів.»

Ми не згоджуємося з концепцією Липинського, буцім-то державу можна будувати, спіраючися саме на зросійщене і спольщене панство наше (проти того говорить і досвід), але ми глибоко погоджуємося з тим, що в нас ще забагато руйницьких елементів, які тяжко заважають державності. Те, що з такою пристрасстю сказав про це Липинський, не пройде не поміченим, не залишиться безслідним. Сам Липинський своїми закликами до патріотизму, своєю волонтаристичністю творив відповідну психологію, але він не дав позитивного змісту для творчости, до якої кликав.

Практично беручи його, так би мовити, політичну концепцію з класократією і трудовою монархією, з його глибоко реакційними, не сучасними і не реальними поглядами, — ми можемо сказати, що Липинський, не дав позитивної програми навіть і для української консервативно-монархичної думки. Його концепції занадто далекі від справжнього життя, щоб бути корисними. Українські консерватори мусять перетворити, упростити їх, наблизити до західних, реальних форм і це полегшить з ними розмову і лівішим демократичним елементам.

Це позитивна програма Липинського, а його критика всіх основ нашої ідеології і всіх діячів наших — критика гостра, часом влучна, хоч дуже часто й несправедлива. Його заклик до творчости, до будовання, до патріотизму, глибокого і передуманого, увійде в нашу історію, втілиться в серця всіх здорових елементів українських.

Липинський це — надзвичайно викинчена постать політичного

теоретика. Після великих світових потрясень завжди знаходяться люде, які думають над тим, що сталося. Їх думки бувають здебільшого не веселі, і Липинський був глибоким песимістом. В тій же розмові говорив він мені у відповідь на мою спробу сказати бадьоре слово, вказати, що принаймні від XVII віку де-що все-ж змінилось на краще:

— «Ех, Олександрє Яковлевичу, ніякої різниці з XVII віком в наших обставинах ви не знайдете, ніякого прогресу немає, все на світі топчеться на тому самому місці...»

Теоретики пореволюційних епох здебільшого бувають реакційними. Правда, поруч з Жозефом де Местром звичайно бувають і ліберали, як Бенжамен де Констан, але думки перших в ці епохи якось більше зогріті почуттям, більше глибокі, думки других (лібералів) якось зимніші, якось менше закруглені...

Серед політичних теоретиків реакції нашої повоєнної доби, і то не тільки серед українців, а і взагалі, Липинський є дуже цікавою, одною з найяскравіших постатів. Це поєднання ідей Трейчке з марксистськими, чи навіть з синдикалістичними поглядами, ця глибока начитаність і розуміння своєрідне своєї історії дають повну підставу думати, що для історика розумового і політичного розвитку сучасної доби постать Липинського завжди буде уявляти першорядний інтерес.

Але по-за цим утопістом реакції і теоретиком трудової монархії, навіть по-за істориком Хмельниччини, завжди буде виглядати постать великого патріота, постать нашого Ієремії, постать людини, що всі нерви й сили, всю душу свою присвятила відродженню української нації і держави.

Олександр Шульгин.

Де-які підсумки перебування на еміграції.

Досить часто доводилося і доводиться чути в розмовах нарікання на еміграцію. Трапляються ці нарікання часом і в пресі та і в де-яких публичних виступах, дискусіях то що. Особливо з нагоди 10-тиліття переходу армії УНР польського кордону, а з нею разом і найзначнішої частини нашої еміграції взагалі, довелось почути живіший обмін думок про стан нашої політичної еміграції, її завдання та працю, яка мала бути виконаною.

На жаль, все, що доводилося досі чути, було надто песимістичне і зафарблене в густу чорну фарбу. Та коли почнеш глибше вдумуватися в минуле, почнеш спокійно, відсунувши на сторону всі болючі переживання і незамінимі втрати, що стались наслідком виходу на еміграцію, — все ураховувати, то картина трохи міняється і світлішає.

Звичайно, втрата загальна, втрата батьківщини не може йти в ніякий рахунок, у ніяке порівняння. На одну вагу з цим нема чого класти, але коли візьмемось до підрахунків особистих, до підрахунків того, що придбав, а що втратив кожний зокрема, то тут терези не у всіх однаково навантажені і не мало знайдеться таких, у кого надбання переважають втрату.

Не треба ніколи забувати, з кого саме склалась наша еміграція, у всякому разі найбільша її частина — армія УНР, наш тодішній уряд і все, що його оточувало.

Звичайно, армія УНР, та армія, що боса, гола, голодна творила чудеса — ця армія складалась з героїв. Але, чи були всі ці герої свідомими того, за що вони віддають своє життя? Чи вони всі були свідомі тої великої ідеї, яка світила їхнім провідникам?—Може в більшості і була цілком свідомою, але чи в значній більшості—трудно сказати. Треба мати сміливість признати, що велика кількість наших вояків-героїв билась люто і завзято і проти большевиків, і проти Денікіна, але твердого переконання, за що саме вони б'ються — не мали. Проти ворога вів їх здоровий інстинкт, що підказував їм, з якого боку загрожує небезпека батьківщині. З цим нема чого ховатися і нема чому тут дивуватися. До 1917 р. українців свідомих, переконаних була жменька. 1917 р. враз розбурхав приспану національну свідомість, спогади минулого, віру в краще майбутнє. Але революційні події перетворились у такий хаос, що лише здоровий народній інстинкт міг розібратись — де правда.

Національна свідомість росла швидко, та протягом півтора року змінилося три українських уряди, що мали не однакові гасла і провідні ідеї. Серед того політичного безладдя трудно було розібратись простому людові, хто ж саме має правду: Центральна Рада, Гетьман, Директорія, большевики чи Денікін.

Центральна Рада не вдержала владу і відійшла в минуле. Гетьман Скоропадський зі своїми кривавими карними відділами тяжко записався в пам'яті народній, та зрадив і саму ідею незалежної України. Большевики і Денікін повертали у московську неволю. Демократичні гасла Директорії, гучне вже й тоді ім'я С. Петлюри привабили до себе маси.

І ті маси йшли.—Йшли до останку... Головна мета—позбавитись чужого напасника —робила людей героями. Що буде потім, про це не було часу думати. Віра у свого провідника примушувала людей іти за ним скрізь.

Та обставини виявились сильнішими. І настав страшний, незабутній перехід.

Знесилені, голодні й холодні шукали недобитки порятунку на чужині. За собою лишили все: рідню, щасливе минуле, молодість, здоров'я, віру в перемогу, надії на краще життя і свого народу, і своє власне. Перед собою мали повну невідомість того, що чекає, виснажене тіло й душу. Ні охоти до праці, ні охоти до життя, ні віри в нього... До того всього тяжкі умови і нелегка атмосфера таборового життя. Здавалось, що при таких обставинах нічого не можна було вже вимагати від тих нещасних фізично і морально пригнічених людей.

Та от же здоровий корінь, здоровий, живучий інстинкт нашого народу бере своє... Разом з тим, як трохи відпочиває і одужує тіло, починає працювати і розум. І тут, нарешті, могла собі більшість дати відповідь на питання: за що саме вони боролись, чому переможені та щож робити далі.

Почали придивлятися, прислухатися, міркувати, вчитися — часу на все тепер було досить. Сучасне і недавнє минуле рідного краю стояло перед очима. Більше свідомий, сильніший інтелектуально елемент допомагав слабшим. Щож не приходило відоточення, — підсказувало чуття. Відповідь на перше питання, — за що саме боролися, — була знайдена дуже скоро. Мало свідомі і несвідомі стали свідомими. Це — перше і може найголовніше придбання на еміграції. Розрішення цього питання сприяло також і очищенню від випадкового, нездібного, а часом і шкідливого елемента нашої армії.

Чому були подолані? На це питання теж не трудно було знайти відповідь. Несвідомість, байдужість народних мас, неорганізованість, розбіжність думок інтелігенції — ось чому не вдалось велике діло, ось що привело на еміграцію.

Що ж далі? І це питання дуже скоро повстало перед більш свідомим і енергійним елементом та невдовзі виникло воно і перед менш до того підготованими. Нароблено помилок багато, чому вони стались було ясно, — отже що тепер робити, щоб всього того не повторювати. Бачили, що інтелігенції була невелика купка, що на неї було покладено надто великі, непосильні завдання. Зрозуміли, що власне все трималося лише завзяттям невеличкої громадки дійсно чесних патріотів, яким доводилося переборювати неймовірно труднощі, а не раз крім всього вести цей боротьбу з тим непевним, а той зовсім нечесним елементом, що присмоктувався до живого тіла, маючи метою лише власну користь.

Збільшити ряди інтелігенції було одним з перших завдань. Зрозуміння цього примусило більш озброєних піти на допомогу менш озброєним. Організуються різні курси, культурно-просвітні гуртки, гімназії, видавництва. Більш життєздатний елемент береться гаряче до праці. Жадаба освіти захоплює усіх тих, хто хоч трохи мав до того нахил.

Коли гостинна Чехія відкрила для емігрантів двері своїх високих шкіл, а пізніше заклала і кілька самостійних українських високих шкіл, з таборів, не зважаючи на труднощі переїзду, недостачу для того матеріяльних засобів, труднощі з візами, цілими лавами сунуть наші бувші вояки до тих вогнищ освіти. З небезпекою для життя переходять кордони, не раз майже босі, пішки добиваються до культурних осередків і беруться тут до праці. Господарська Академія в Подебрадах дуже скоро до країв переповнюється бувшими вояками армії УНР, урядовцями міністерств, та тими вояками-українцями, які випадково примушені були служити при інших арміях, що боролись проти большевиків.

Матуральні курси підготовляють нові кадри студентів для високих шкіл і коло нашої інтелігенції все ширшає. Освіту здобувають собі не лише ті, що мали її і при звичайних обставинах, а багато й таких, що ніколи і не мріяли про високу школу.

По-за наукою ведеться в осередках нашої еміграції цей широке громадське життя, що на практиці вишколює майбутніх громадських та державних діячів.

Закінчивши науку, познаходила більшість наших емігрантів — тепер уже фахівців, собі працю на чужині і треба з гордістю сказати, що крім поодиноких випадків, заявили себе наші скрізь добрими робітниками.

Дуже яскравим покажчиком зміцнення рядів нашої свідомої інтелігенції може бути з'їзд інженерів-українців, що відбувся в осени минулого року в Чехії. Хоч новоутворений Союз інженерів вже сам по собі репрезентує значну кількість фахівців, не треба забувати, що ще багато і не увійшло до того союзу з тих чи інших міркувань. А скільки є ще і представників не технічних фахів, що цілком ще не об'єднані у свої фахові організації!

Струмочки нашої еміграції просочуються до різних країн. Українці живуть і знайомляться з людьми різних національностей, знайомлять їх живим словом з українським питанням. Чого б не могла зробити за багато років пропаганда в друку, те робить протягом невеликого часу контакт живих людей між собою. Ідея українська шириться серед народніх мас тих держав де перебуває наша політична еміграція, та потроху завойовує собі, не дивлячись на досить часті негативні явища серед нашої еміграції, симпатію і пошану.

Це озайомлення широких верств закордонного суспільства з українським питанням ширить не лише наша інтелігенція, але у значній мірі і те робітництво (колишні козаки), що не спроневерилось ідеї, із-за якої опинилося на чужині і розсіялось по світу, шукаючи заробітків.

Роблять і наші політики, і дипломати все можливе для національної справи. Поновлюються ті зв'язки з Європою, що насильно були перервані московським пануванням.

Разом з тим зникає наша еміграція до культурних форм європейського життя. Знайомиться з усіми культурними надбаннями, які колись з успіхом може ширити у себе дома.

Засвоює собі наша еміграція і той здоровий справжній демократизм, що панує зараз майже у всіх уже державах. Зникає уява про нечищені чоботи і нечісану голову, що були колись майже необхідною ознакою радикала й демократа, вихованого російським нігілізмом. Зникає уява й про «пана», що своє панство вбачав лише в розкиданню грошей та в нічого не робленню. Молодь наша не соромиться ніякої, навіть самої грубої фізичної роботи. Навіть наші жінки звикають тут до всієї домашньої роботи. І часто-густо пані «професорова» чи «докторова», чи навіть «ректорова», яка колись і не діткнулась би домашньої грубої праці, тепер не вагає для себе за ганьбу іти на базар, варити обід, мити підлоги, прати білизну. Жінка, що закінчила одну, а може й дві високі школи, не соромиться іти до ресторану мити посуд, мити вікна та підлоги, аби чесним трудом заробити собі шматок хліба.

Багато можна було б нарахувати подібних, може й надто дрібних на перший погляд здобутків. Але колиб зібрати їх до купи, то вони створили би одно ціле і дуже цінне надбання — дійсну культуру.

Та всього не урахуєш і не в тому й мета цих рядків.

Хочеться тільки сказати нашим песимістам, що не все уже у нас

таке погане. Не така вже наша еміграція нікчемна. Правда, багато у нас хиб, дуже багато, а найголовніша з них мабуть наша розбіжність, неспаяність, наш індивідуалізм. Може не всі завдання ми виконали, може не так до них брались і беремось. Та все ж здобутки наші не малі; а коли ми урахуємо увесь матеріял, з якого складається наша еміграція, і всі обставини, у яких доводилось і доводиться жити, то може й ми не зробили менш, як інші.

Коли уважно придивишся до сучасних політичних еміграцій інших націй, коли познайомишся хоч трохи і з еміграціями старих часів, — той там не все було гаразд. І там були і бувають і незгоди, і розбрат, а часом дуже негативні поодинокі і масові явища.

Досягнення наші за 10 років еміграції не такі вже малі, з часом вони очевидно ще збільшаться. А коли надійде рішуча година, то будемо сподіватися, що в ся наша політична еміграція пригадає собі, під яким стягом вона боролася, з яким прапором перейшла кордон рідної землі і під яким їй належить вернутися з честю додому.

Н. Харитон.

Є. Х. Чикаленко, як батько родини

20 червня минули 2-гі роковини смерті Є. Х. Чикаленка. Редакція «Тризуба», додержуючися звичаю нагадувати землякам про світлі постаті наших визначних громадян і збирати матеріяли, що торкаються їх життя та освітлюють їх особу, містить статтю, присвячену пам'яті незабутнього покійного.

* * *

Щоб охарактеризувати Є. Х. Чикаленка, як батька родини, треба було або бути постійним свідком його родинного життя, або мати матеріяли до такої характеристики від близьких йому людей.

Коли Управа Укр. Респ.-Демокр. Клубу по смерті Є. Х. вирішила улаштувати академію світлої пам'яті цього для всіх нас любимого укр. громадянина, я звернулася до дочки Є. Х. Ганни Євгеновни Чикаленко-Келлер з проханням самій виступити на цій академії з доповіддю про Є. Х., як батька родини, бо ми з нею обидві держалися думки, що було надзвичайно потрібним подати українському суспільству характеристику Є. Х. не тільки, як громадського діяча, про що скажуть інші, його ближчі співробітники, а й охарактеризувати його, як батька родини, як виховника своїх дітей. Але Г. Є., через гостроту свіжої втрати, відмовилася виступити з спогадами про свого батька й прислала мені матеріяли, на підставі яких я й подаю цю доповідь, що являється першою спробою будучої повної характеристики Є. Х., як батька родини.

Отримавши освіту з наук природознавчих і бувши сільським господарем, Є. Х. гадав, що підвалиною освіти для кожної людини мусить бути природознавство. І тому в основу виховання своїх дітей Є. Х. клав принципи розуміння ними природи, її краси, гуманности до зві-

рят. Коли діти були ще малі, він брав їх часто з собою у поле — їхали звичайно на бігунках, запряжених білим старим конем, діти правили й держали коня, поки батько розмовляв з людьми, оглядав поле. Є. Х. при цьому ніколи не минав okazji звернути увагу дітей на різні рослини, на птахів, звірят, на їхні звички, життя, назви, їх користність і т. и. Люблячи дуже степ, Є. Х. і дітям старався прищепити цю любов і навчити їх розуміти красу степу, на якому лежало село Перешори, де жив Є. Х. з своєю родиною на протязі багатьох років. Батько з своїх дитячих літ знав і оповідав своїм дітям, де росли які особливо цікаві степові квіти (сон, горицвіт), де були найбільші брендуші, кукурузки, де вонилися барсуки, лисиці, де було небезпечно що-до вовків, гадюк, страчних полозів, де можна було підстеретти і хоч здалеку подивитись на дроздів і т. и. Дуже було характерно для Є. Х., що він ніколи сам не вбивав звірят і птахів, себ-то не ходив на лови і взагалі на своїй землі забороняв полювати. Виняток робив тільки для свого великого приятеля Саксаганського, якому одному дозволялося стрільство. Розуміється, шкідливі звірі — вовки, ховрачки нищилися, так само як і гусень, але вбивство звірят для розваги Є. Х. вважав негуманним і своїм дітям заповідав ніколи цього не робити, любити звірят, лікувати хворих і т.и. Так само і в господарстві: Є. Х. водив своїх дітей «по хозяйству», як тоді казали, пояснював про породи скотини, звертав увагу на особливості їхні, на те, що для них корисне, заохочував знайомитися особисто з окремими кінями, коровами, волами, годувати їх з рук, розуміти їх і любити. Це він робив не з думкою привчати дітей до господарства, бо пізніше він ніколи не настоював, щоб сини чи дочки продовжували його господарство, навпаки, пізніше заохочував завжди дітей до громадської діяльності. Цю близькість до звірят Є. Х. вважав одною з підвалин виховання дітей, і одного разу, пишучи до своєї дочки, шкодував, що син її виростає не на селі, а в місті і додав: «дід його був сільським господарем, а унук його Конрад не зуміє відрізнити корови від коняки».

Не менш важливою підвалиною виховання своїх дітей Є. Х. вважав прищеплення їм демократичности у відношеннях до народу. Є. Х. та його дружина (перца) були щиро демократичні люде і в таких поняттях і дітей виховували. Правда, з населенням села у дочок Є. Х. не було контакту: їм було заборонено гратися з селянськими дівчатами, хоч у дітей було до цього сильне бажання, а дівчата теж закликали їх раз у раз гукаючи з-за плоту: «Мой, баришні, мой! Гайда до нас!» Синам своїм Є. Х. дозволяв гратися і наводити хлопчаків до двору й саду. А дочки довідувалися про село від слуг, поденних, доярок, мастильниць, прачок. Це була єдина ріжниця, яку Є. Х. припускав у вихованні своїх дочок і синів. Взагалі-ж з самого початку життя своїх дітей він їх виховував без ріжниці між хлопцями та дівчатами.

Дітей привчалось ставитися до слуг з повагою і каралось кожен раз, як діти той наказ порушували — треба було прохати вибачення у слуг. Не менше дбалось про виховання у дітей почуття народніх традицій. Національні традиційні свята (Різдво, Великдень, Спас, Маковей, під Андрія і т.и.) відбувалися в родині з усіма народніми звичаями:

колядували, посівали, христосувалися і т. и. Підтримувалося по традиції релігійне виховання: ходили до церкви, відбували молебні, по померлих діду, бабі правилися панахиди. Відбувалися «у дворі» обжинки, весілля дівчат, що служили в родині Ч-ків, хрестили дітей своїх слуг. До двору заходили лірники, кобзарі, знаменитий скрипаль сліпий Микита. Все це Є. Х. підтримував свідомо, і в дітях виховував до цього інтерес і пошану.

Демократичності у відношенню до народу сприяло найбільш за все те, що мовою в родині Є. Х. була тільки українська мова, на якій балакало і все селунське оточення. Російської мови діти спочатку зовсім не знали й учено їй цієї мови учительками й гувернантками нарівні з іншими чужими мовами, як французькою та німецькою. І коли одного разу до Чикаленків вступила гувернанткою одна німкеня після служби у якогось барона на Поділлі, де, розуміється, балакали по російськи, то, почувши, що діти балакають по українськи, вона запитала Є. Х. *Warum sprechen die Kinder wie die Bauer?* І Є. Х. для з'ясування мусів розповісти цій чужинці про Україну і українську справу. Українська мова називалася в родині «нашою», балакали «по нашому», як і селяне.

Коли прийшов час, Є. Х. пооддавав своїх старших дітей (двох дочок і сина) до кращих гімназій в Одесі, де діти хутко опанували російську мову, і при навчанні в гімназіях російською мовою не зустрічали жадних труднощів. І тут Є. Х. дбав про український вплив на дітей. «У нас з сестрою, згадує Ганна Євгеновна, був учителем історії колишній улюблений батьків учитель Л. А. Смоленський уже старий, але надзвичайний. Крім нього були Ящуржинський, Івашенко, Миличицький. У брата були майже всі українці: Рудченко, Крижановський, Злотчанський, Левицький, майже всі громадяне Укр. Громади. Правда, що в межах гімназіяльних лекцій не багато можна було впливати на учнів, але все таки щось перепало. У брата, в реальній школі св. Павла, в менших класах діти переважно німецьких колоністів розмовляли або по німецькому, або по українському; по російському вміли мало.

Пригадую, далі пише Г. Є., як батько через мене українізував мою товаришку Ольгу Родзянко, дочку відомої родини Родзянків з Веселого Подолу на Полтавщині, в маєтку яких жив і писав Пушкін, а головне для нас, в їх маєтку родився сином управителя і виріс славний байкар Леонід Глібів. Ольга про це довідалася тільки від мене, а я, розуміється, від батька. Батько заохочував мене вчити байки і проказувати Ользі (українську книжку в гімназію все-ж не зважувався давати). І от вони, дівчата по 12-13 років, сідали бувало на переміні в коридорі в куточку щільно одна до одної і я проказувала їй: *Вовк та ягня, Горобця, Стоїть гора високая і т. и.*, а вона потім вдома те повторяла, але здебільшого гувернантці-англійці, бо мати її, одна з перших красунь в Одеському аристократичному товаристві, не мала часу, за розривками, на виховання своїх дітей.

Батько дуже дбав про наше читання, підбирав українські книжки в книгозбірнях, тоді може найкращих одеських, в українців Комарова та Смоленського. Батько передплачував для нас «Дзвінок», що разом з «Зорею» приходили зо Львова на тоненькім папері на чийсь адресу.

«Дзвінок» ми залюбки читали, а потім також і «Зорю» і помалу звикли так до «галичанської мови», що старші навіть дивувалися. Я була особливо ненажерлива що-до книжок і ковтала їх. Але батько, не довіряючи мені, коли я бувало починаю заводити: «Що мені читати, у мене немає книжки, принеси мені яку-небудь книжку», починає робити іспит, часом бувало піймає на тому, що прочитала тільки «де ріденьке», себ-то самі розмови. Тоді батько примушував вдруге прочитати, а які вартісніші книжки, той розказувати звелить собі. Тоді ходить бувало, заклавши руки за спину, по кімнаті, а я за ним підтюпцем. Часом і написати бувало звелить. А скільки я повиучувала з його наказу нелегальних вірців: Самійленка, Франка та инш., якими батько любив «угощати» своїх гостей, не держучи принципово у себе вдома нелегальної літератури. Користаючи з моєї доброї пам'яті, він велів мені бувало виучувати (іноді цілком механічно, бо я навіть мало й розуміла) цілі уступи з Драгоманова з маленького празького, а може й женевського видання: «Историческая Польша и великорусская демократія», і проказувати їх, часто крізь сльози одноманітним голосом перед чужими, чого я дуже не любила. З приводу цього Карпенко-Карий виставив мене потім в своїй п'єсі «Суєта» — «Матюша, катая «Гуси»!

По закінченні гімназіальної освіти всім дітям було дано можливість йти до вищої школи. Але вищу освіту в Петербурьськiм університеті Є. Х. вважав, через постійні там студентські розрухи, недоцільною. І тому Г. Є. було одправлено до Лозанського університету в Швейцарії. Батьки «порадили» їй вчитися природознавству: мати в тій надії, що дочка знайде смак до медицини, яку вона сама не скінчила, вийшовши рано заміж, а батько вважав природознавство основою всякої освіти. Природознавство Г. Є. закінчила і навіть так добре, що останні семестри була асистенткою зоології (першою жінкою в Лозанськiм університеті). Коли діти ставали цілком дорослими, Є. Х. давав їм повну волю що-до дальшої освіти, давав їм на це матеріяльні засоби і захоплювався по скінченні одного університету, продовжувати освіту в якому другому. Тому Г. Є., закінчивши науки природознавчі, перейшла на літературно-філософичні студії до Парижу, а потім в Шотландію, де в Едінбурзі вона й закінчила університет вдруге.

Великою помилкою того виховання, яке Є. Х. давав своїм дітям, він вважав те, що не було їм дано спеціальної освіти. «Кожній людині треба спеціалізуватися» — не раз казав Є. Х., і не з метою своєю спеціальністю як-найбільше заробити, а з метою, ставши спеціалістом в якійсь ділянці життя, мати змогу як-найбільше дати користі своїй батьківщині. «Учитися треба за-кордоном, працювати вдома. У нас така обмаль інтелігенції, що не повернутися працювати на Україні на національнiм ґрунті — просто зрада».

Є. Х. гадав, що його дітям не доведеться на хліб заробляти, що вони будуть більш-менш матеріяльно забезпечені, а час і працю віддаватимуть громадській роботі, себ-то робитимуть, як він сам. І дійсно, за невеликим винятком, усі діти Є. Х. в спадщину від нього мали «громадську жилку», почуття національного обов'язку, виховане Є. Х. найбільш його власним прикладом. «Виховувано нас з самого початку без ріжниць

між дівчатами та хлопцями» — каже Г. Є. «Коли бувало хтось більш практичний (здебільшого батькові кузини) каже батькові: «Та твоя-ж дочка (говорилось про Г. Є., бо друга дочка Вікторія була дуже господарна) не вміє ні зварити, ні пошити, то батько, може гордий тим, що я була у великій мірі здібна дитина, казав: «На куховарку та на няньку знайдуться гроші».

Є.Х. рано почав вводити дітей в курс того національного життя, яке під той час відбувалося. Діти рано довідалися про організацію, про збори і були вишколені нічого не розпитуватись більше тогб, що було сказано, знали, що треба було відповідати у випадку, коли , прийшла поліція, чи хто сторонній розпитувався б.

«З усіх моїх дітей я більше за всіх задовольнений долею Галі» не раз казав мені сам Є. Х. — «бо вона на своїй дорозі. Вона досконала знає чужі мови, а це тепер так потрібно для нас». Хоча у Г. Є. не було особливого нахилу до письменства, але під впливом Є. Х. вона з ранніх літ почала писати й перекладати. Ще коли вона вчилася на університеті в Едінбурзі, Є. Х. вимагав од неї статей про національний рух в Ірландії та Шотландії. Ці статті міщено було в «Раді» і вони користалися загальним визнанням. Після перекладу Ганною Є. книжки Містрала, Є. Х. подав їй такий проект: «Перекладай, а я тобі на видання даватиму гроші». Проектувалося переклади світових класиків з французької та англійської мов на українську, бо збагачення української літератури такими перекладами Є. Х. вважав нашою загальною потребою.

Цьому проекту не пощастило здійснитися, бо за цю працю Г. Є. взялася по закінченню університету в Едінбурзі як раз тоді, коли вибухла світова війна. Чоловіка її п. Келлера, який в літі 1914 р. гостював у Чикаленків на селі, як чужого підданця було вислано у Челябинськ, і Г. Є. помандрувала за ним на заслання. Час української революції теж не міг сприяти заглибленню в переклади світових класиків на українську мову, бо революція привела за собою ще більш нагальні справи. Так цей план Є. Х. і не здійснився, «а був дуже добрий і робив йому честь», як каже Г. Є.

Як це часто буває в інтелігентних родинах, так було і в родині Є. Х.: дівчата були дуже пильні і добре вчилися, а хлопці чимало батькам клопоту завдавали. «Хлопці мусять вчитися, дівчатам же наука непотрібна»,—не раз казав Є.Х., але казав це, розуміється, через той великий гумор, що його було заложено до сучо-української души Є. Х., а ще й тому, що дочки його дуже добре вчилися, а хлопці ні. Коли Є. Х. послав свою дочку до Лозанського університету, то д-р Юркевич казав йому: «Що ви робите? Та хто-ж до неї, вченої, насмілиться приступитися посватати її? Та ви-ж її нещасною робите». Є. Х. оповідав про це своїй дочці і сміявся, але коментаріїв не робив. Є. Х. цинив громадську працю жінок, також і літературну, і письменниць українських високі ставив. Щоб піддразнити жіночих членів родини, Є. Х. часто повторяв різні народні дотепи про жінок: «жінка в домі шия, а чоловік голова», або щось подібне. Але в цілому плані виховання дочок нарівні з синами виявляється його справжній погляд

на жінок. «Жінка в родині мусить бути розумна й добра. Немає впливу по-над материн вплив на дітей». Але гумор перемагав і Є. Х. додавав «Слава Богу, що я виріс без матері, бо що б з мене вийшло? Другий брат Іван!» Мати Є. Х. покинула малих дітей, не помирившись і не призвичаївшись до життя на селі, а найстаршого свого сина Івана встигла виховати паничком: він помер юнкером кавалерійської військової школи. Коли Є. Х. згадував зрідка про свого брата, про його п'ятику, кутежі, панську пиху і взагалі драгунське поводження, то все це приписував вихованню їхньої матері. Оригінальний був погляд Є. Х. на жіночу красу. «Краса для жінки то її нещастя! Як би в мене були гарні дочки, я порозбивав би їм носи. На щастя, мені цього не доведеться робити». «Інтелігентним жінкам не треба мати дітей», казав Є. Х., «але не самим жінкам, а й чоловікам, бо шкода їхнього часу на дітей, вони щось корисніше могли б зробити». — «Останній час батько вже не докоряв мені моїм сином—каже Г. Є.—і навіть відчував до нього ніжність». «Хто рано встане та рано жениться, ніколи не кається» любив казати Є. Х. «Чому?» — питають бувало діти. «Якби я не женився рано, то не мав би таких дітей як ви, таких великих».

Про заміжжя своїх дочок Є. Х. мало з ними говорив, але дуже боявся, щоб котра з них не вийшла за жида і безконечно оповідав про всякі випадки в родині його приятелів, що поженилися з жидівками чи походили за жидів. Далі відмовляв і відмовив Г. Є. від шлюбу з французом, бо вважав французів дегенератами. Друга дочка Є. Х. мало не вийшла заміж в Італії, де вчилася малярству, за італійця. Але Є. Х. дуже вмовляв її йти за українця. Взагалі Є. Х. казав: «Тільки не за москаля, бо хоч і навернеш його до свого, та користи не буде».

Наприкінці цієї доповіді про особу Є. Х. в родинним житті, треба додати, що всі ці високі принципи гуманності, як до людей, так і до звірят, любови до природи і розуміння її краси, великі принципи демократичности у відношенню до народу, виховання традицій і зв'язку з народом, любови до своєї старовини, своєї мови і взагалі батьківщини, присвячення себе громадській праці і жертвеіність у виконанні своїх обов'язків — все це робилося самим Євгеном Харламповичем і прищеплювалося ним своїм дітям як власним прикладом, так і навчанням, свідомо і всупереч тому, що робилося в його оточені: сусіди-помішки здебільшого переводили своє життя в гулянці, за картами, улаштували лови, держали хортів, розмовляли по московськи, мали прислугу за нижчі істоти, нехтували традиційними звичаями. За це все Є. Х. діставав насмішки й докори від своєї рідні (кузин), але дружина його була одної з ним думки, сусіди ж дивилися на його поводження скося і нічого не розуміли.

Якої великої сили волі була натура Є.Х., якого великого природнього розуму, коли він, всупереч усім тодішнім звичаям й поняттям, проводив в своїй родині принципи того нового життя, яке й зараз могло б стати зразком високої демократичности й інтелігентности родини, й перейшовши яке життя, можна спокійно сказати: нині отпущаєши раба твого.

3. Мірна.

План і дійсність у видавниче-книгарській справі на совітській Україні

В кінці минулого року, як відомо нашим читачам *), на сов. Україні проведено реформу у видавниче-книгарській справі, а саме утворено, по-перше, центральну організацію «Державне Видавниче Об'єднання України» (ДВОУ), яке має своїм завданням регулювати видавничу справу, по-друге, спеціальне підприємство «Книгоцентр», який має своїм завданням регулювати збут книжкової продукції ДВОУ.

Заведенням цієї реформи гадалося досягнути певної системи щодо вибору самих книжок для видання, зниження вартості друкованого аркушу, своєчасного випуску у світ книжкової продукції та планомірного й своєчасного постачання книжок для продажу споживачам.

Про те, як цей план здійснюється в житті, цікавий матеріал подають останні числа часопису «Радянський Книгар», відкіль і наведу тут де-які витяги.

Насамперед ознайомимося з тим, як відбувається процес виробництва книжки: «Зараз цей процес є такий складний і довгий, що навряд чи перший--ліпший з видавничих робітників зможе відразу визначити всі стадії виробництва книжки. Через вісімнадцять виконавців проходить книжка, підлягаючи шостидесяти шістьом операціям. Графічне відображення цього процесу, лінія руху книжки дає враження температурної кривої у хворого на сипний тиф: вісім разів повертається рукопис до головного редактора, по де-кільки разів майже до кожного з виконавців — крива, здіймаючися і падаючи, повзе через усі шістьдесят шість етапів. При тому в кожному з видавничств книжка проходить цей шлях по ріжному. Скільки часу забірає цей процес, з'ясовує лише зараз статистична частина ДВОУ (див статтю «Рацбюро ДВОУ» — «Рад. Книгар» ч. 7-8 з 1931 р.).

Розвитку книжкової продукції на сов. Україні перешкоджає не тільки це «хожденіє по муках» рукопису, але й брак паперу. «Стан з постачанням паперу ДВОУ катастрофічний. За лютий місяць одержано 250 тон паперу проти прийнятих замовлень на 943 тонни. Виходячи з цього, управа ДВОУ примушена була провести скорочення планів по видавництвах» («Хроніка У. ДВОУ» «Рад. Кн.» ч. 9 з 1931 р.). «Стан з папером на сьогодні у ДВОУ загрозливий. Підручники, що їх багато вже виготовлено до друку і ще більше готується, Донбасівська, с.-г. технічна, військова і кампанійська література затримується в друкованій через брак паперу, по друкарнях є перестої» («Хроніка» «Союзпапір зриває видавничі плани» «Рад. Кн.» ч. 10-11 з 1931 р.). Через брак паперу Комітет в справах друку ухвалив постанову скоротити, починаючи з ближчих чисел, споживання паперу всіма журналами. («Хроніка» «Постачання паперу УСРР». «Рад. Кн.» ч. 7-8 з 1931 р.).

*) Диви мою статтю «Відкупна система в поширенні російських видань на сов. Україні» «Тризуб» ч. 49-50 з 1930 р.

Як і раніше, зле стоїть справа з виданням підручників. Причиною цього є, по перше, повільні темпи що-до подачі підручників од авторів і проходження по всіх інстанціях у видавництві, по-друге, брак паперу. В наслідок цього «стан видання підручників залишається й на сьогодні надружений» («Хроніка · У. ДВОУ «Рад. Кн.» ч. 9. з 1931 р.).

Пригляньмося тепер, як реалізується в житті планомірне постачання книжок споживачам. Ось як, напр., ДВОУ постачає книжки своїм філіям: «Червонопріомінська філія ДВОУ повідомляє, що в неї лишок таких книжок на 1. III. 1931 р.: Захаров — «Цегельне виробництво» — 20 прим., Сухачов — «Новейшие типы дорог» — 120 прим., Гербер — «Механическое производство обуви» — 150 прим., Лаленков — «Монтаж электро-генераторов» — 400 прим. Робман — «Обработка мясных продуктов» — 100 прим., Фрумин — «Что нужно знать по уходу за вагранкой» — 250 прим. Хіба ж це плановий розподіл літератури коли в таку філію надсилається 400 прим. Ладленкова — «Монтаж электро-генератор. моторов», або 120 прим. Сухачова — «Новейшие типы дорог» (Є. Давидов «Знову про хиби постановня». «Рад. Кн.» ч. 7-8 з 1931 р.).

З наведеного тут витягу видно, в якій кількості заповнюються українські книгарні російськими виданнями, справді «мертвими книжками».

Такої безсистемности в постачанні книжок додержується і «Книгоспілка». Напр., Смілянська районна бібліотека одержує замість 1000 замовлених примірників «Кобзаря» Шевченка лише 35 прим. (див. «Рад. Кн.» ч. 7-8 з 1931 р. ст. 27). «Помічалися не раз і такі випадки, що книжки на замовлення одного району засилаються зовсім в інші — одні чекають і лаються, що не виконують замовлення, інші одержують і теж лаються, що «Книгоспілка» засипає книжками. Не догодиш» («Рад. Кн.» ч. 10-11 1931 р. ст. 23).

При такій «системі» постачання книжок зовсім не беруться на увагу вимоги споживачів, а тому нема нічого дивного в тому, що споживачі більш охоче купують книжки у книгонош, які рахуються з потребами споживачів, ніж у книгарнях. За це на адресу книгонош читаємо в одному дспису такий докір «Кобзарів Шевченка або якусь иншу дефіцитну (?С) книгу можна носити й по 50 прим., а от що-до 100 прим. брошури Сталіна (промова на з'їзді про промисловців) ціною 2 коп., не хотять брати — «обтяжають» («Рад. Кн.» ч. 10- II. 1931 р. ст. 26).

Цікава одна дрібничка в техніці постачання книжок, яка яскраво ілюструє матеріяльне вбожество сов. України: «Нестача шпагату та рогож зриває постачання селу книжок, паперу, зошитів та инш. краму» («Чекаємо на допомогу». «Рад. Кн.» ч.7-8 з 1931 р.). І от Харківська центральна книжкова експедиція звертається цією статтею — «Чекаємо на допомогу» до периферії з проханням: «ми ждемо од вас хоч би яку кількість рогож (старих, гідних на пакування) та шпагат, який у вас зайвий, хоч кустарного виробу».

З наведеного тут матеріялу бачимо, як розходяться між собою план і дійсність у видавничо-книгарській справі на сов. Україні. Ро-

зуміється, ця справа не є виняток серед інших справ «соціалістичного будівництва сов. України».

Цю суперечність між планом і дійсністю вбачають тепер навіть самі дописувачі «Рад. Книгаря». Так, один з них, що сховав своє прізвище криптонімом «П...в», в статті «Слова і дійсність» зауважує: «складається і плани непогані, які не завжди виконуються, пишуть і звіти путящі, хоча робота і не завжди була така» («Рад. Кн». ч. 10-11 з 1931 року.).

Нема чого додавати до цих слів дописувача «Рад. Книгаря».

Ст. Сірополко.

З ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ

— Українська справа з погляду міжнародного. — Господарська криза і українська справа. — Закордонна акція при сучасних обставинах.

Світова господарська криза, що далі набірає все більших розмірів. Захоплений нею цілий цивілізований європейсько-американський світ. Є багато даних твердити, що й досі, не зважаючи на все своє поширення, вона ще не досягла своєї кульмінаційної точки. Жадних ознак поліпшення світової господарської кон'юнктури тим часом на обрії не помітно жадних.

Читача може здивувати цей початок нашого огляду, який трактує про факти з обсягу світового життя в той час, як ми на цьому місці присвячуємо нашу увагу подіям українського життя і української політики. Проте таке здивовання, коли б виникло воно, було б засновано на непорозумінню. Не маємо ми завданням одходити од циклу тих тем, які ми звичайно порушуємо в своїх оглядах. Не хочемо ми трактувати проблем, не зв'язаних з нашим життям і нашими справами. Маємо ми лише на увазі на тлі того факту, який є на разі центром світової уваги — факту світової господарської кризи, — спинитися і підкреслити зв'язаність постановки нашої справи з цілим комплексом подій світового життя і світової політики.

* * *

За часів занепаду нашого життя трактовано нашу справу, як стисло внутрішню проблему тих держав, між якими був розділений український народ. Трактували її так не тільки чужі, але й свої. Керуючі чинники нашої громадської і політичної опінії в посуненнях своєї практичної політики виходили з тої думки, що ті державні кордони, на які поділено націю, є річчю, що є не до перейдення і не до змінення. Велика війна, а особливо післявоєнні події цієї концепції, цьому підходові завдали смертельний удар. Проте це старе уперте пережите трактування нашої справи не було заступлене ясно і виразно формульованим новим трактуванням. Тим то серед тих думок, які користуються популярністю в нашому громадському обороті і які мають висвітлити сучасне становище нашої справи, є багато неясного, суперечного і просто збудованого на непорозумінню. Висовується, наприклад, з одного боку цілком правильний лозунг будови української держави власними силами, але йому надається всеоб'ємлючий і абсолютний зміст, так наче українська держава має повстати на ізольованому од цілого світа острові, а не в складних умовах сучасної міжнародної зв'язаности. Поруч з цим існує друга крайність, яка набірає серед ширших кол, що цікавляться політикою, але розуміють в ній дуже мало,

цілком абсурдних форм; віра й надія, що та чи інша держава в силу тих чи інших обставин рішить збудувати українську державу. Ті фантастичні чутки з «компетентних» джерел, які час од часу виникають по-між еміграцією про ті заходи, які зробила чи має зробити та чи інша держава через те, що, мовляв, вона стала на ґрунт необхідности відбудови української держави, мають своєю базою ту наївну віру, що хтось може розв'язати нашу справу без нас, без напруження всіх наших сил і нашої активності. Поруч з цими цілком примітивними підходами є спроба намічення більш складних концепцій—поставлення української справи, як складової частини загальної проблеми Сходу Європи, трактовка її, як справи, зв'язаної з давньою історичною суперечністю між Росією і Польщею. Але, не зважаючи на всі ці спроби, на всі ці підходи, думаємо ми, що ми не помилилися, коли скажемо, що яскраво і виразно сформульованої концепції нашої справи міжнародного порядку і значіння, справи не східно-європейської, не польсько-російської, а справи загально-європейської, наша політична думка ще не витворила і не виробила. Коли думки подібного порядку у нас вже висловлювалися, не набрали вони тої стадії конкретизації і оформлення, при яких вони можуть увійти в обіг широких кол нашого громадянства. Не говоримо тут про роботу наших урядових чинників і підкреслимо, що маємо на увазі саме кола громадські.

* * *

Може ніколи так яскраво не виявлялося міжнародне поставлення української проблеми, як вона виявляється власне тепер в зв'язку з світовою господарською кризою.

Не можна не підкреслити того факту, що серед тих причин, які викликали кризу, поважну роль займає те, що справа Сходу Європи, а в першу чергу українська справа лишилися нерозв'язаними. Суть сучасної кризи полягає у втраті Європою її колишнього економічного значіння, в переході господарського керівництва в світі од Європи до Америки. Цей факт має місце в зв'язку з тим, що європейська війна не досягла тих цілів упорядкування відносин в цілій Європі, які вона мала на увазі. Виснажені війною народи Європи обмежилися встановленням певного status quo лише в Західній Європі — чи добрий чи лихий є цей status це питання нас на разі не цікавить. Важно, що на Заході певний порядок був встановлений в той час, коли Схід Європи, а передовсім Україна лишилися в стані хаосу, опинилися по-за межами господарського обороту. Це не могло не обезсилити Європи. Довоєнна Європа, коли брати її в цілому, сама себе забезпечувала харчовими продуктами — харчові дефіцити Заходу покривали лишки Сходу, в першу чергу України. Схід уявляв ринок, в потенції дуже широкий і вмістимий, для продуктів західно-європейської промисловости й знов таки Україна, з її більшим забезпеченням селянства, з вищим рівнем потреб, відогравала тут першорядну роль. Західна Європа, доповнена Сходом, уявляла би значно більшу господарську міць, мала б більші шанси вдержати свої господарські позиції перед Америкою. Коли б проблема Сходу Європи була розв'язана, цілий перебіг післявоєнних господарських відносин носив би інший характер. Але знесилена війною Європа спромоглася при закінченні війни лише на упорядкування своїх тісніших вузких справ. В результаті події розвинулися так, як бачимо ми тепер.

Полагодження сучасної грандіозної по своїх розмірах кризи вимагає колосальних зусиль. Є природнім, так і господарська думка скеровується у першу чергу на шукання засобів розв'язання в тій вузкій західно-європейській базі, яка була сотворена тою системою договорів, що закінчили світову війну. Не зважаючи на звістки про пертрактації з совітами, які переводять Франція й Німеччина, треба сказати, що справи Сходу Європи зараз не користуються більшою увагою західно-європейської опінії. Ця увага абсорбована цілком і вповні справами, зв'язаними з господарським станом кожної з держав і актуальними питаннями західно-європейської господарсь-

кої дійсності. І мабуть ми не помилимося, коли припустимо, що теперішнє порушення у Франції і Німеччині східно-європейських справ не є результатом заінтересовання цими справами, а лише тактичним ходом, розрахованим на досягнення певних бажаних результатів на західно-європейському фронті. Полягодження й розв'язання кризи шукають на західно-європейській базі. Схід Європи мислиться й надалі вилученим з господарського й політичного обороту.

Не доводиться дивуватися цьому підходу західно-європейської opinio publicae. З обмеженістю людських сил і матеріальних засобів, з необхідністю скерувати їх на ближчі і більш болючі справи доводиться рахуватися, як з неминучим фактом. Проте для нас ці ближчі перспективи концентрації уваги політичних кол Західної Європи на питаннях лише західно-європейського порядку не являються річчю порядку позитивного.

Само собою, відбудова української державности буде результатом в першу чергу творчих зусиль самої української нації. Але реалізація наших цілей вимагає того, щоби ми в момент, коли зростає внутрішній український криза, зробили відновлення нашої державности реальним фактом, мали б сприятливу міжнародню ситуацію. Наростання наших державно-творчих сил в надрах самої нації мусило б йти поруч з наростанням заінтересовання нашою справою в Європі. Розбіжність між цими двома процесами могла б привести до поважних ускладнень і утруднень.

Проте лінія розвитку подій дуже рідко йде рівною лінією. При безсумнівному зрості серед європейських кол уваги і заінтересовання нашою справою, тепер, в зв'язку і в результаті кризи, створюються обставини, які несприяють негайному розрешенню нашої проблеми. Це є з'являче переходнове, але на сьогоднішній день з ним доводиться рахуватися.

* * *

Оскільки сучасна криза, по всім даним, є явищем затижного порядку, остільки сучасна ситуація в Європі мусила б бути взята до уваги в постановці тої акції, яку провадить еміграція на Заході. Само собою, з тої ситуації в жаден спосіб не треба робити висновку про можливість ослаблення нашої закордонної акції. Пасивність є тактикою, яка при жадних умовах не дає і не може дати позитивних результатів. Мусить йти мова про певну реконструкцію нашої роботи за кордоном. В цій роботі, беручи її загально, ми можемо розрізнити елементи подвійного порядку: ту роботу, яка має на увазі досягнення певних конкретних національно-державних цілей, й ту працю, що переслідує загальні пропагандистські завдання і є розрахованою на довгий час. При теперішній заклопотаності Європи своїми справами, очевидно, більш відповідаючою сучасним обставинам стає робота загального пропагандного характеру. І власне цій роботі мусить бути тепер приділена більша увага, надано ширше значіння.

Важність праці цього роду треба підкреслити тим більше, що, маємо вражіння, пропагандній роботі у нас загалом приділялася незначна увага і що в цій царині еміграція зробила менше, ніж дозволяють її сили. Утворилося якоесь серед нас дуже звужене розуміння тої акції, яку належиться переводити серед чужинців, як акції, що має на увазі об'єктом лише рішення політичні і урядові кола. Забувалося про те значіння, яке має для позиції тих рішеннящих кол широка публічна opinio publicae, і про ті різноманітні засоби, які є для того, щоби підготовляти зміну публічної opinio publicae в бажаному для нас напрямі. Використання цих різноманітних засобів є в силах можливості цілої нашої емігрантської маси і ця дрібна пропаганда робота кожної емігрантської групи в тому чужому оточенню, з яким вона є чи може бути зв'язана, в свій час дасть свої результати, підготовляючи зміну в бажаному напрямкові публічної opinio publicae. При сучасних обставинах силою річей ця пропаганда робота висовується на поважне місце. Належалося б через те спинитися більш уважно на завданнях такої роботи, на її методах і її організації. Належалося б обговорити ті спеціальні особливості і спе-

ціальні завдання, які мусіла б ставити така робота, уважаючи на ті політичні та культурні особливості, які має та чи інша держава, що в ній перебуває наша еміграція.

В. С.

П'яті роковини смерти С. Петлюри.

В Ченстохові.

В роковини смерти Головного Отамана Військ УНР бл. пам. С. Петлюри 25 травня ченстохівська українська колонія вшанувала пам'ять його вставанням під час загальних зборів УЦК, а обходження цього дня було відкладено на 7 червня б. р.

6 червня прибув до Ченстохова з Калішу п.—о. протоієрей Іларіон Бриндзан в супроводі псаломщика і відправив в українській мові в православної церкві вечірню і утрєню, після яких відбулися сходи, присвячені пам'яті С. Петлюри по програму: реферат та ріжні декламації, переважно дітей.

7 червня пан-отець після обідні відправив панахиду по С. Петлюрі, сказавши відповідне чуле слово. Найбільша ж урочистість, присвячена імені С. Петлюри, відбулася о 17 год. в тойже день на ченстохівському кладовищі «на Кулях», де до цього часу Українською Церковною Радою було упорядковано частину запущених могил померлих українців. При чому з десяти могил, похованих українців—козаків Армії УНР—була зроблена одна братська могила, коло якої було поставлено хреста з написом «Борцям за волю України».

Отже перед цією могилою пан-отець урочисто відправив панахиду, на яку зібралася українська колонія на чолі з керовником місцевого відділу УЦК та багато місцевих мешканців.

Панахида на рідній мові, гарне слово пан-отця, добрий український спів хору, який лунав геть далеко по кладовищу і по-за ним, добре повітря, тиша навколо серед зелених дерев, кущів та квітів, все це сприяло тихій молитві за всіх борців за волю України на чолі з бл. пам. Головним Отаманом і зробило надзвичайне вражіння на всіх присутніх і навіть на місцевих громадян.

В Болгарії.

В пам'ять п'ятих роковин смерти Головного Отамана Військ і Флоти УНР блаженної пам'яті С. Петлюри в помешканні «Української Бібліотеки» в Софії 31 травня б. р. заходами «Української Громади в Болгарії» була уряджена панахида, після якої відбулась в тому ж помешканню урочиста академія.

Голова Громади п. Скрипаль, відчинивши академію коротким вступним словом, пропонував присутнім вшанувати пам'ять незабутнього в с ж д я і всіх життів своє положивших за визволення Б а т ь к і в н и вставанням в хвилині урочистій мовчанці.

Далі слово було передано члену Громади п. Цибульському, який відчитав реферат на тему «Петлюра на ріжних етапах свого життя».

По закінченню академії присутні на ній члени Громади зі своїми родинами в тіснім братерським колі розділили скромну товариську трапезу.

Незалежний.

З широкого світу.

- Перепис населення в Італії виказав 43.118.435 душ.
- До Москви виїхала з Риму делегація італійських промисловців; мета візиту нав'язання торговельних зносин.
- Голодування собак в Москві спричинилося до небувалої епідемії

скаженини. Багато є покусаних людей. Санітарна Управа екстренно виписала з Парижу і Берліну великі кількості проти-скаженної сироватки.

— Куомінтанг переобрав Шан-Кай-Чека президентом китайського уряду.

— В східній половині Сполучених Штатів Північної Америки панує загрозна посуха; подекуди хліба вже знищені.

— Англійський пароплав «Леленд» відкрив незнаний острів коло берегів Бразилії.

— Англійська поліція арештувала в Сінгапурі лідера індокитайських комуністів Нгієн-Ай-Кока.

— З відомостів, які японський уряд подав до комісії обеззброєння, що має відбутися на початку 1932 року, слідує, що склад японської армії такий: 231.600 регулярного війська, 22.210 жандармерії і поліції, 8 полків авіації з 623 авіонами.

— В Антіб у Франції помер був. великий князь Петро, брат Миколая Миколаєвича.

— Подався до демісії австрійський кабінет міністрів Ендера.

— Відкрито тронною промовою короля новий румунський парламент.

— В Сиднею в Австралії арештовано багато комуністів, що грабували приватні будинки і крамниці.

— На світовому конкурсі краси в Гальвестоні в Америці королевою краси обрано бельгійку Мета дю Шато.

— Коло Токіо в Японії прокинувся вулкан Якедаке, що викидає велику кількість лави і попелу.

— В Парижі в Сорбоні відбулося урочисте святкування 400-ліття «Колеж де Франс». На святі були присутні представники університетів всього світу.

— В Брюселю відбулося урочисте засідання Академії на честь проф. Пікара.

— Спеціальна комісія іспанського уряду закінчила проєкт республіканської конституції, що має бути поданою на розгляд Установчих Зборів.

— Большевики вирішили уніфікувати совітську пресу. Для цього значна кількість місцевих органів буде зачинена, а натомість московські органи будуть розсилатися авіонами. Метою цієї реформи є знищення різноголосиці совітської преси і опозиції локальних елементів.

— Кількість безробітних у Франції на 18. VI зменшилася до 38.580 душ.

— III Інтернаціонал, що знаходиться в Москві, випустив відозву до комуністів всього світу з закликом улаштувати всюди на 1 серпня демонстрації проти «імперіялізму».

— Король Фуад відкрив новий єгипетський парламент.

— Чеський уряд віддав під суд за хабарництво звільненого з соц.-нац. партії в 1926 р. б. міністра Стржибного.

— Румунський парламент уневажнив вибори комуністичних депутатів, з яких один Аладар — угорський підданий, а решта пройшли з порушенням закону про подання голосів.

— Вийшов перший том большевицьких «Документів про велику війну». Книга охоплює події між 14. I. і 13. III 1914 р.

— В Австрії помер славнозвісний аеронавт Шпельферіт, що за своє життя зробив 570 піднять на балонах с 1200 пасажирами.

— На 90 році життя помер бувший президент Французької республіки Арман Фальєр.

— В Бухарешті великими урочистостями відкрито пам'ятника визначному румунському діячеві Таке Йонеску.

Річний звіт Головної Управи Товариства «Українська Рідна Школа в ЧСР»

ЗА РІК 1930-й.

З незалежних від Головної Управи обставин Загальні Збори Товариства не могли відбутися своєчасно і їх скликається на день 10-го цього травня. Тому то з таким запізненням оголошує Головна Управа цей звіт про діяльність Товариства в минулому 1930-му році.

Відчитний 1930-й рік був винятковим у житті «Рідної Школи», яка, під вимогами життєвих обставин, змушена була значно поширити свою культурно-громадську чинність, а в зв'язку з цим і перевести на восьмому році свого існування поважну внутрішню реорганізацію. Ще в грудні 1929 р. Управі «Комітету Української Рідної Школи в ЧСР» стало відомо, що частину учнів Української Реформованої Реальної Гімназії у Ржевницях позбавлено урядової стипендії. В скорому часі з Управою нав'язав контакт у справі матеріального забезпечення цих немаєних учнів зорганізований силами місцевого громадянства тимчасовий допомогивий гурток. Управа Комітету, обговоривши цю справу, доручила Голові зreferувати її перед Загальними Зборами Комітету. Загальні Річні Збори Комітету, що відбулися в Подебрадах дня 4-го січня 1930 р., заслухавши доповідь Голови Комітету про нові завдання, що їх життя висуває перед «Рідною Школою», пристали на пропозицію що-до реорганізації «Рідної Школи» й заснування її філії у м. Ржевницях та доручили референтові скласти відповідний регулямін. Виконуючи доручення Загальних Зборів, Голова Комітету скликав дня 30-го січня 1930 р. Установчі Збори Ржевницької філії, які уконстатували філію, обравши її керівні органи. Новостворена філія негайно розпочала свою працю, перебравши від тимчасового громадського гуртка, справу піклування частиною позбавлених урядової допомоги учнів, другою частиною яких заопікувався створений педагогічним та адміністративним персоналом гімназії Допомогивий Комітет.

Коли створення Ржевницької філії стало вже фактом, Управа Комітету не мала підстав до відволікання справи реорганізації Комітету і тому скликала на день 11-го березня 1930 р. Надзвичайні Загальні Збори Комітету, які: а) прийняли постанову в справі перетворення Комітету на Товариство та б) схвалили регулямін, що визначав: 1. склад, права та обов'язки Головної Управи Товариства, 2. склад, права та обов'язки керівних органів філій, 3. порядок ліквідації філій, 4. компетенцію Головної Ревізійної Комісії, 5. порядок грошевої відчитності філій, 6. кошти Головної Управи.

Загальні Збори перевели вибори Голови Товариства та Голови Головної Ревізійної Комісії. Управа Комітету перейшла на становище Управи Подебрадської філії Товариства. Кожна з філій виділявала від себе до Головної Управи двох членів, а саме: Подебрадська філія — доц. Б. Лисянського та д-ра Х. Кононенківну, Ржевницька філія — доц. А. Чернявського та ген. В. Петрова. Головна Управа уконститувалася так: Голова — доц. Б. Лисянський, Заступник Голови — доц. А. Чернявський, Скарбник — ген. В. Петрів, Секретар — д-р Х. Кононенківна. Протягом відчитного року в складі Головної Управи зайшли такі зміни: 1) постановою Г. У. з дня 6. VII кооптовано до складу Управи з ухвальним голосом п. І. Сокальського, 2) з огляду на те, що член Г. У. ген. В. Петрів не міг приступити до виконання обов'язків Скарбника, ухвалою Г. У. з дня 7. IX виконання обов'язків Скарбника покладено на Голову Г. У. Протягом відчитного року Г. У. відбула 10 засідань, а по-за тим цілу низку приватних нарад, як своїх власних, так і з різними сторонніми громадськими чинниками. Головними справами, що складали предмет чинности Г. У. бігом відчитного року були: 1) справа повернення нормальної чинности Ржевницької гімназії через відновлення прийому до 1-ої класи, 2) справа матеріального забезпечення учнів Ржевницької гімназії, що користали з опіки «Рідної Школи»,

3) з'ясування кадрів дітей дошкільного віку та турбування їхньою підготовкою для вступу до української гімназії, 4) допомога учням Ржевницької гімназії середнєшкільними підручниками та допоміжною літературою, а також і літературою загального змісту, 5) справа усунення з реєстру дисциплін, що викладаються у Ржевницькій гімназії російської мови та заміна її мовою англійською, 6) організація допомоги молоді, що готується до матуральних та вступних до різних клас іспитів.

В справі поновлення прийому до 1-ої класи та відкриття класи підготовчої Головна Управа зробила низку відповідних кроків, а саме: а) збрала та опрацювала необхідний матеріал у цій справі, б) ознайомила з цим матеріалом урядові та впливові громадські чинники у Празі, в) скликала в цій справі (у Празі) дві міжорганізаційні наради. Наслідки цієї акції хоч і не вповні відповідають тим надіям, що повстали свого часу після побачень делегації Товариства з урядовими, а головно громадськими чеськими чинниками, все ж дають Головній Управі велику сатисфакцію, бо розпорядком Міністерства Шкільництва і Народньої Освіти дозволено на майбутній шкільний рік прийом до 1-ої класи Ржевницької гімназії з приобіцянням уділення повнорозмірних стипендій в кількості до 10.

Справу матеріального забезпечення немаєтних учнів Ржевницької гімназії переведено було в спосіб приміщення їх на приватних помешканнях під відповідним доглядом. Таких учнів у першому півріччі було 5, в другому — 4. Цілу справу опікування дітьми технічно переводила Ржевницька філія Т-ва, уживаючи для цього як власних коштів, так і коштів, одержаних од Головної Управи:

В справі з'ясування кадрів дітей дошкільного віку Г. У. встановила, що українська еміграція, що перебуває на теренах ЧСР, вповні розпоряджає контингентом дітей, як таких, що по своєму віку могли би бути прийняті до 1-ої класи, так і таких, що потребували би вступу до підготовчої класи. Створення підготовчої класи або навіть доповнюючого курсу української мови вимагало би одначе окремих значних коштів з огляду на велику територіяльну розкиданість родин, до яких належить діти молодшого віку.

Справі допомоги учням Ржевницької гімназії, як одинокої української середньої школи на еміграції, необхідними підручниками та помічною літературою Головна Управа уділила особливу увагу. Ця виняткова увага до названої справи була природнім рефлексом з боку Товариства на той тяжкий стан, у якому перебуває справа забезпечення учнів гімназії підручниками (за браком у гімназії в останні роки належних кредитів на цю потребу). Головна Управа може з радістю відмітити значний успіх Товариства на цьому полі, відносячи цей успіх звичайно не на свій рахунок, а на рахунок тієї частини нашого громадянства, якій інтереси нашої шкільної молоді близькі й дорогі, і яке своєю відзивчивістю та жертвеністю морально й матеріально підтримало Головну Управу в цій її акції.

Схваливши принципово в засіданні 6. VII книжкову акцію Т-ва й уділивши 24. VIII перший для цієї потреби кредит на закупку 26 підручників, Г. У. природньою дорогою прийшла до думки про створення власної книгозбірні. В тому ж засіданні 24. VIII вона схвалює схему організації бібліотеки, що її подав у своїй доповіді Голова. В засіданні 7. IX вона покладає на Голову обов'язки Бібліотекаря та доручає йому укласти план чинності бібліотеки, в засіданні 22. IX схвалює текст відозви в справі пожертв на книжковий фонд Т-ва. Покладена в основу цієї відозви засада створення бібліотеки за рахунок добровільних пожертв громадянства шляхом передачі до бібліотеки книг а) у власність Т-ва та б) у тимчасове його користування показалося правильною і себе виправдала. На 1 січня 1931 р. по інвентарній книзі бібліотеки (заснованої 8-го жовтня 1930 р.) значилося 312 книг. З них 42 було куплено власним коштом, а решта 270 книг подаровано у власність або передано у тимчасове користування. В засіданні 12. X. Головна Управа схвалила уложений бібліотекарем проєкт правил для абонентів бібліотеки, на основі яких вона і провадить свою чинність.

На день 1-го травня 1931 р. стан бібліотеки є такий : по інвентарному каталогу значилося 407 книг, з них куплених за власні кошти 57. За час з 8. X. 30 по 1. V. 31 вписалось абонентів 49, виписалось 13. За названий час бібліотека мала 435 відвідин, видано в довготривалє користування підручників 54.

Дотепер на книжковий фонд бібліотеки поступили пожертви від 26-х інституцій та осіб, а саме: 1) чеське видавництво «Чин» (Прага), 2) Товариство «Просвіта» у Львові, 3) Видавництво «Чесько-українська книга» (Прага) 4) Управа бувших гімназійних курсів «Рідної Школи» в Подєбрадах, 5) Видавництво «Кубанський Край» (Прага), 6) Редакція «Тризуба» (Париж), 7) Редакція «Літературно-Наукового Вісника» (Львів), 8) Закордонна Делегація Укр. Соц.-Демократ. Партії (Прага), 9) Подєбрадська Група Радик. Демократ. Партії, 11) Український Сокіл в Подєбрадах, 12) Видавництво «Сієста» (Прага), 13) п. І. Сокальський (Прага), 14) п. доц. А. Чернявський (Ржевниці), 15) п. доц. Б. Лисянський (Ржевниці), 16) пані проф. С. Русова (Прага), 17) п. Ю. Сірий (Прага), 18) п. лект. К. Безкровний (Подєбради), 19) пані Л. Чередіва (Подєбради), 20) пані Л. Садовська (Прага), 21) п. інж. І. Шматко (Подєбради), 22) панна Н. Мельниківна (Подєбради), 23) п. інж. М. Маліів (Подєбради), 24) п. інж. М. Зімицький (Подєбради), 25) п. О. Зозуля (Ржевниці), 26) п. доц. О. Яницький (Німеччина) (пожертва грішми).

Усім переліченим тут жертвувачам Головна Управа складає іменем Товариства глибоку, найсердечнішу подяку. Зокрема Головна Управа вважає потрібним подякувати вп. п. І. Сокальського, що передачею в користування Товариства своєї власної книгозбірні спричинився до так великого збогачення бібліотеки Товариства.

В справі усунення з реєстру дисциплін, що викладаються в Ржевницькій гімназії, російської мови Головна Управа інтервеніювала в урядових та громадських чинників, всебічно висвітлюючи принципи та практичні сторони цього питання. Полагодити його дотепер не пощастило, але Г. У. сподівається, що при підтримці українського громадянства що дражливу справу можна буде в ближчій часі довести до належного кінця.

Допомога молоді в підготовці до іспитів провадилась як у спосіб індивідуальної помочі, так і в спосіб організації систематичних групових викладів. Всім особам, що ласкаво взяли участь в цій інструкторській праці, Головна Управа складає тут як найсердечнішу подяку. Рівнож дякує Дирекції Гімназії за уділення помешкання для викладів.

Касовий звіт.

А) ГОЛОВНА УПРАВА.

П р и б у т к и :	В и д а т к и :
1. Внески Подєбрадської філії Кч. 1 210 80	1. Ржевницькій філії Кч. 875.—
2. Внески Ржевницької філії » 498.—	2. Друк відозв. » 70.—
3. Платня за абоненти по бібліотеці » 51.—	3. Канц. та пош. вид. » 31.60
	4. Видатки по бібл. » 73.—
	5. Подорожні кошти » 18.40
	6. Закупка книг » 537.35
	<hr/>
Разом » 1 759 80	Разом Кч. 1 605.35
	Сальдо на 1. I. 31 154.45

Б) ПОДЄБРАДСЬКА ФІЛІЯ.

	1. Внески до Голов. Управи Кч 1 210 80
	2. Інші видатки » 784.20
	<hr/>
1. Прибуток від вечірки та збір по підпис. листах Кч 2 058.—	Разом Кч 1 995.—
	Сальдо на 1. I. 31 » 63.—

В) РЖЕВНИЦЬКА ФІЛІЯ.

1. Пожертви від організації та приватних осіб	Кч 4.630.25	1. Утримання дітей	Кч 6.911.35
2. Одержано від Головної Управи	875.—	2. Внески до Головної Упр.	» 498.—
3. Внески за утримання дітей	» 1.984.—	3. Канц. вид.	» 54.50
Разом	Кч 7.489.25	Разом	Кч 7.463.85
		Сальдо на 1. І. 31	Кч 25.40

До наведеного касового звіту Г. У. вважає необхідним додати, що нинішній фінансовий стан Товариства є досить тяжким оскільки воно в даний мент не розпоряджає коштами для покриття боргових забор'язань по утриманню дітей (що перевищували показані в касовому звіті Ржевницької філії витрати (ст. 1) і на день Заг. Зборів філії — 15 лютого цього року виносили суму Кч. 2802.85). Головна Управа вірить, що цей тяжкий грошевий стан Ржевницької філії буде поліпшено збільшеною жертвеністю Українського Громадянства. Усім дотеперішнім жертвувачам Головна Управа складає іменем Т-ва глибоку подяку.

Доц. Б. Лисянський. Доц. Арс. Чернявський
 Голова Головної Управи та Скарбник на т. ч. Заступник Голови.
 Д-р Х. Кононенківна.
 Секретар

У четверг, 9 липня с. р. в 11-ті роковини лицарської смерти
 генерального штабу генерал-хорунжого

Євгена Мешковського

одправлено буде за спокій душі його службу Богу і панахиду
 в Тарнополі і Парижі.

Хроніка.

З Великої України.

— «Ширшають лави ударників соціалістичної науки». На відоме проголошення групи академиків Всеукраїнської Академії Наук, яким вони себе проголосили «ударною бригадою соціалістичної науки», обізвалася «аспірантська бригада» з лікарів таким проголошенням:

«Ми, аспірантська бригада науково-дослідної катедри терапії, підхоплюємо відозву київської партійної організації, а також заклик ударників науки, академиків Богомольця, Патона, Фомина, Симинського, Плотнікова, і оголошуємо себе ударниками соціалістичної науки на фронті боротьби за опанування командних висот науки молодими пролетарськими кадрами.

Ми зобов'язуємося: 1. перебудувати свою роботу на засадах соціалізму та ударництва, щоб у найкоротший час виконати те завдання, що стоїть перед нами: опанувати командні висоти медичної науки.

2. Опанувати як найшвидше методологію марксо-ленінської діалектики, на базі якої вести науково-дослідницьку роботу та викладання.

3. Науково-дослідницьку роботу клінічної медицини тісно пов'язати з вузловими проблемами соціалізму та оборони країни Рад.

4. Підкорити свою роботу суворій плановості — спрямувавши її на високі піднесення кількості та якості виконання завдань.

5. Щоб уникнути традицій старої науки (індивідуалізм у роботі), ми зобов'язуємося теоретично й практично готуватися та опрацьовувати науково-дослідницькі питання за бригадно-колективною методикою.

6. Ми зобов'язуємося в нашій

виробничій та теоретичній роботі піднести на належну височінь трудову дисципліну, застосовуючи фабрично-заводський режим.

7. Щоб щільно пов'язати науково-дослідну роботу клінічної медицини безпосереднє з виробництвом, ми, аспірантська бригада, зобов'язуємося віддати свої творчі молоді сили, весь наш майбутній досвід пролетаріатові Донбасу, перші спроби чого ми робили, від'їжджаючи в червні минулого року в наукову експедицію на Донбас.

8. Ми з ентузіазмом схвалюємо постанову уряду про випуск позики 3. вирішеного року п'ятилітки й колективно підписуємося на позичку.

Оголошуючи себе ударниками, ми закликаємо аспірантів клінічної та теоретичної медицини й медичні наукові сили Медінституту піти за прикладом командарма медичної науки акад. Богомольця.

Керівник науково-дослідної роботи в галузі терапії проф. М. Д. Стражеско.

Керівник аспірантської бригади асистент В. Х. Василенко.

Лікарі-аспіранти: Аденський А. Д., Айзенберг А. А., Гончарук О. М., Мендельсон С. Є., Прімак Ф. Я., Соколинський Д. А., Щупак Н. Б. »

(«Прол. Правда» ч. 137-19. VI).

— Колективізацію польського Мархлевського району на сов. Україні провели большевики до цього часу лише на 25 відс. земель, тоді як взагалі на сов. Україні колективізацію переведено на 70 відс. («Ком.» ч. 169-21. VI).

— Загроза засівам цукрового буряку та бавовняника. На 15 червня прошаровано було на сов. Україні лише 72,2 відс. засівів цукрових буряків.

Бур'яном заростають також і засіви бавовняника. Перший обробіток бавовняних засівів мусів бути закінчений до 29 травня, але на 12 червня він ще не був закінчений в 16 районах з 29. Другий обробіток, вирішальний для урожаю, мусілося закінчити до 11 червня, але на 20 червня цей обробіток було виконано лише на 4 відсотки. Другого обробітку зовсім ще не починали 16 районів. Урожаю бавовни загрожує загибель. («Ком.» ч. 168-20. УІ).

— У к р а ї н ц і в К а з а к с т а н і . У Казакстані, де живе понад мільйон українців, бракує української літератури та українських шкіл. Попит на українські книжки дуже великий. Партія Кобзаря Шевченка, яка була туди надіслана, розійшлася протягом одного дня. Казакстанські влади звернулися до культурних установ сов. України допомогти в культурному обслуговуванню казакстанських українців, як рівнож зробити дослідження головних етапів життя й творчости Тараса Шевченка під час його перебування в Казакстані на заслання. Для обговорення способів культурного зв'язку українців в Казакстані з Україною приїхав до Харькова з Казакстану спеціальний посланець - українець.

(«Прол. Правда» ч. 135-17. VI).

— А н т и с е м і т и з м . На заводі ім. Артема в Харькові один з робітників накинувся з лайкою на робітника - жида з криком: «Я тебе уб'ю, жидівська мордо!» З приводу цього було скликано заводський мітінг, на якому «де-які товариші виявили свій наскрізь гнилий консерватизм, намагаючися виправдати хулігана». (Пр. Пр.» ч. 138 — 20. VI).

— Н і м е ц ь к і р о б і т н и к и . На рудні «Юний Комунар» в Риково працюють німецькі гірники, які минулого року приїхали з Руру. Ці німецькі робітники в травні місяці виконали завдання з перебільшенням більше, як у два рази. «Отак треба працювати на соціалістичній батьківщині — заявляють німецькі товариші». («Ком.» ч. 160 — 12. VI).

В Персії

(3 листів.)

З того боку перейшов до нас один колхоз в повному складі — 125 душ на чолі з агрономом Михайловим, а також 8 червоних старших з кількома червоноармійцями. Оповідують про повстанчі відділи, що ведуть збройну боротьбу на Кавказі. Відділи ці поповнюються червоноармійцями, що тікають з частин, часто навіть протягом бою. Взагалі їхній погляд той, що большевикам доводиться на Кавказі зараз дуже тяжко. Добре б'ються лише частини ППУ; решта, особливо червоноармійці з України, не виявляють ніякої охоти нищити кавказців. Було кілька одвертих бунтів.

В Персії большевики за браком коштів скорочують персонал усіх своїх установ, крім звичайно тих, які займаються агітацією і оманжем. В одному Тегерані недавно звільнено 100 совітських службовців, яким наказано виїхати до СССР протягом 12 годин. Здається, що більшість не поїде, бо Москва не Тегеран. Перський уряд видав новий наказ відносно комуністичної пропаганди. Навряд чи в Москві він сподобається. Проте московські володарі не дуже горді, протестувати не будуть.

В Амеріяці

(з листів)

Газети пишуть те, що пишуть. Пишу ж вам про те, про що газети не пишуть. З України листів ніхто не одержує вже кілька місяців. Мабуть ППУ не пускає, щоб за кордоном не знали, як совітські кати мучать нарід. 25 травня пройшло тут сумно; не знайшлося навіть кому відправити панахиду по Головному Отаманові С. Петлюрі, хоч є тут такі, що користувалися за життя ласкою Головного Отамана.

З преси лише одна газета «Черноморці» умістила статтю, присвячену покійному Отаманові. Решта промовчала. Безробіття обіцяє

взімку бути ще гіршим. Тхне крахами, псусхою на Заході, а нам новими злиднями.

З життя Української Станиці біля м. Каліша

Заходами Управи Товариства вояків Армії УНР в Українській Станиці відкрито при означеному Т-ві Землемірні курси.

Керовничий орган курсів складається з: Голови Управи Т-ва вояків, лекторського складу курсів і постійного представника від Управи — члена-секретаря її. До лекторського складу належать: землемір Білобородько, землемір Тютюнник, Ген. Штабу підполковник Снігірив і мірничий техник Фурман - Шаубе. Правом вступу на курси користуються всі бувші вояки Армії УНР, що посідають вистачаючу підготовку з математики, ц. т. з арифметики, алгебри, геометрії й тригонометрії. Програма курсів пристосовано до шестимісячних державних курсів польських, але з огляду на певні можливості праці на рідних грунтах, — його значно побільшено.

Особливу увагу на курсах звернено на роботи практичні, польові й бюрові, які переводяться всіма лекторами; зокрема польову практику землемірства слухачі набувають, працюючи яко помічники, при офіційних помірах земель у Лодзинському воеводстві, в Калішському і інших ближчих повітах.

В. Т.

Бібліографія

— Юрій Липа. «Збірник віршів «Суворість» 1931 р. Прага. Літографоване видання. (Замість рецензії).

У біденській одежині з'явився цей гість на нашому літературно-му полі. З де-якою неуважливостю стріло громадянство цього гостя,

— бо стрівало, очевидно, по одержці. Буду широю. Я теж, доставши до рук цю невеличку книжечку віршів, нашого, хоч і молодого, але вже досить відомого поета, поставилась до неї більш ніж поверхово. Я її, цю убогу виглядом книжку не поклала, а кинула на столик у моєї кімнати, де вона і стала сторч, дивлячись на мене обкладинкою, на якій написано «Суворість».

Не лагодилася вже читати, ці, як мені здалося, не варті уваги твори поета, вірші якого робили на мене раніше певне вражіння. Але слово «Суворість» і на другий день настирливо кидалося мені в очі. І на третій день. І не втрималася. Взяла книжечку знову до рук. Перечитала: «Батькові», «Ненависть», «Відступ», що зробили на мене глибоке вражіння і заохотили не читати, а студіювати ці вірші.

Добрих три дні я працювала і переконалася в тім, що зробила надзвичайно велику помилку, коли стріла книжку по її убогих шатах.

Збірничок віршів Ю. Липи «Суворість» лежить тепер у мене на найпочеснішому місці, поруч з творами найулюбленіших поетів. А я маю можливість постійно, коли схочу, не відмовити собі в радості.

Х. К.

«Козачий Сполох» орган «Общеказачьей Станицы окончивших высших учебных заведений и студентов в ЧСР». И I (22). Перезень 1931 р. Прага.

Ще недавно «Козачий сполох» був «істинно-руским» козацьким журналом, а оце раптово він змінив своє обличчя і став трибуною «вольних козаків».

Ці «вольні козакі», відрізняються від таких же козаків із «Вольного Козачества», — вони не проголошують, що всі козакі складають окрему козацьку націю, з одного боку, і з другого — вважають Україну «родственной» козакам «по духу і крові», — а таке гадають, що козацтво програто свою боротьбу з большевицькою Москвою тільки через те, що

воно не порозумілося своєчасно з Україною та іншими поневоленими Росією народами.

Але де-що і ріднить цих «вольних козаків» з козаками з «В. К.» А саме: Із статті М. Гребенникова «Да здравствует козачество вольное, а не служилое рабское сословное» довідуємося, що й вони лагодяться утворювати «єдину козачу державу».

Ці «вольні козаки» устами того ж Гребенникова кажуть: «Ми хочемо жити у мирі з усіма. Але, як що хто буде проти нас, проти козацтва, ми будемо, по прикладові наших славних пращів-козаків, боронитися з усією силою, істотною козацтва».

А про те думка висловлена у згаданій статті: «Тільки у повному контакті і єднанню з другими народностями бувшої Росії, що боряться за свою незалежність, а перш всього і головним чином з рідними нам по духу українцями, козацтво завойовує собі Свободу» — всеж ніби свідчить, що ці «вільні козаки» пробують стати на єдино правильний шлях. Будемо сподіватися, що з часом вони, як слід розв'яжуть і всі ті питання, в свогодня у них ще немає ясности.

В кожному разі ця нова течія серед козацької молоді заслуговує на увагу.

Сагардинський.

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

I.

В імені Української Колонії у Ченстохові цим складаю глибоку подяку Настоятелю Української Православної Станичної Церкви з Калішу, п.-о. Протоієрею Іларіону Бриндзану за відправлення богослуження в ченстохівській українській церкві в нашій рідній мові під час Шевченківського Свята 21-22. III. 1931 р., на Великодні Свята 13-14. IV. 1931 р., по Зелених Святах в неділю Всіх Святих 6-7. VI. 1931 р. та великої панахиди як по Головному Отаманові С. В. Петлюрі, так і на могилах похованих у

Ченстохові на кладовищі українців, як рівнож за душепастирське задоволення релігійних потреб Української Колонії і охрещення дітей. Всі ці чинності було виконано цілком безвозмездно. Красота, величність і натхнення відправ богослужбних п.-о. Протоієрея Іларіона не піддається вислову на письмі. Вони були великим святом і об'єднали собою всю Українську Колонію. Релігійне і національно-виховуюче значіння цих відправ — колосальне.

Дай, Боже, щоб і інші наші осередки як найшвидше подбали про такі ж богослуження і у себе в рідній мові, бо вже настав на це час.

Керовник Ченстохівського Відділу Українського Центрального Комітету в Речі Посполитій Польській
Лейтенант флоти
С. Шрамченко.

II.

До ВШ. Редакції «Тризуб»
Високоповажний Пане Редакторе!

Прохаємо Вас ласкаво не одмовити помістити на сторінках Вашого шановного часопису нижче наведене наше повідомлення.

За Вашу ласкавість висловлюємо Вам наперед нашу сердечну подяку.

Залишаємося з глибокою до Вас пошаною,

Члени основники часопису

«Українська справа».

Марко Трепет, І. Семянчук,
Кость Осауленко.

Прага 26. VI. 1931 р.

З ПРИВОДУ ЧАСОПISУ «УКРАЇНЬСЬКА СПРАВА».

З початком листопаду 1930 р. був розісланий проспект часопису «Українська справа» з закликом до його передплати, при чім було зазначено, що часопис почне виходити лише при умові, коли до кінця грудня 1930 р. набереться не менше 1000 річних передплатників.

Тим часом кількість передплатників і після згаданого терміну далеко не досягла цифри, зазначе-

ної в проспекті. З огляду на те, що не сповнились передумови видання заініційованого часопису, примушені ми про це довести до відома громадянства та всіх осіб, котрі в який будь спосіб реагували на наш заклик, а тим, хто вніс гроші чи то як передплатник, чи то як тихий спільник, — гроші повернути. Розсилка грошей вже переведена. Коли б хто будь через зміну адреси, чи з яких причин грошей не одержав, просимо звернутися на адресу, наведену нище.

Дальша доля акції по організації часопису «Українська справа» залежатиме від того, як наше громадянство зареагує на цей комунікат.

Зауваження, побажання, поради та запитання засилати на нище вказану адресу.

Члени-основники часопису «Українська справа»

Інж. Марко Трепет,
Інж. Канд. Ілько Семянчук,
Др. Кость Осауленко.

Адреса: Ing. Marko Trepet Praha-Liben, ul. Chelcickeho c. 1435.

Виказ жертв

що надійшли до Допомогового Комітету при У. Р. Р. І. в Ржевничах (ЧСР) з 1. I. по 1. V 1931 р.

З Чехословаччини :

І. А. Станецький — 500. — Кч., 2. Д-р П. Герасименко — 462.80, 3. Український Жіночий Союз в Празі — 303.40, 4. Проф. І. Горбачевський — 300. —, 5. Я. Колачек — 300. —, 6. Український Академічний Комітет у Празі 250. —, 7. Др. Т. Лісецький — 205. —, 8. Др. Піроженко — 200. —, 9. Др. Я. Рибак — 200. —, 10. Др. М. Шаповал — 200. —, 11. Ставитель Й. Сухи — 150. —, 12. Др. О. Пестрименко — 140. —, 13. Др. А. Артимович — 120. —, 14. Інж. Д. Головно — 80. —, 15. Т. Кінчук — 80. —, 16. проф. С. Медвідь — 80. —, 17. О. Підмалівська — 80. —, 18. Громада «Єдність» у Братиславі — 75.50, 19. Відділ Укр. Партії С.-Р. у Братиславі — 75. —, 20. Від Комісії по влаштуванню свята 22 січня — 69. 80, 21. Інж. Р. Афанасенко — 60. —, 22. Інж-ва А. Гнатюкова — 60. —, 23. Др. Ю. Добриловський — 60. —, 24. Проф. К. Заклинський — 60. —, 25. М. Мольнар — 60. —, 26. Інж. П. П. — 60. —, 27. Інж. П. Ярмоленко — 60. —, 28. Директор Л. Балицький — 50. —, 29. Др. К. Могила — 50. —, 30. Др. Наливайко — 50. —, 31. Інж. С. Зеркаль — 45. —, 32. М. Зубрицький — 40. —, 33. Інж. Ю. Колард — 40. —, 34. Директор Ю. Коллунж — 40. —, 35. І. Корнеляк — 40. —, 36. Полков. П. Крицький — 40. —, 37. К. Марунова — 40. —, 38. Проф. Г. Омельченко — 40. —, 39. Др. В. Сімович — 40. —, 41. І. Тимофіїв — 40. —, 42. М. Ясінь — 40. —, 43. Є. Шаповалова — 40. —, 44. Др. В. Кассіян — 36. —, 45. Др. С. Масенко — 35. —, 46. К. Городечна — 30. —, 47. С. Джубан — 30. —, 48. Інж. І. Кичун — 30. —, 49. А. Кир — 30. —, 50. Інж. А. Мельничук — 30. —, 51. Др. Науменко — 30. —, 52. Учитель К. Новак — 25. —, 53. Інж. А. Новіцький — 25. —, 54. Редакція «Наше Слово» — 20. 40, 55. П. Боханек — 20. —, 56. Учитель В. Валек — 20. —, 57. Др. В. Васильків — 20. —, 58. Др. Я. Зозуля — 20. —, 59. Інж. П. Кривошей — 20. —, 60. Проф. С. Смал-Стоцький — 20. —, 61. Спілка Укр. Інж. у Братиславі — 20. —, 62. Інж. М. Захарченко — 15. —, 63. П. Курчицький — 12. —, 64. Др. А. Городинський — 10. —, 65. Інж. С. Кириченко — 10. —, 66. Проф. І. Майстренко — 10. —, 67. О. Стоцький — 10. —,

З Франції :

1. Полк. М. Татаруля — 25. франків, 2. П. Бордюженко — 20. фр., 3. Мандрика — 15. фр., 4. Столяревський — 10. фр., 5. Бушило — 5. фр., 6. Денисюк — 5. фр., 7. Захвалінський — 5. фр., 8. Лечук — 5. фр., 9. Павловський — 5. фр., 10. Попів — 5. фр., 11. Реган —

5. фр., 12. Стоцький — 5. фр., 13. Хоменко — 5. фр., 14. Шаповал
 5. фр., 15. Щербина — 5. фр., 16. Вержицький — 3. фр., 17. Гру-
 шецький — 3. фр., 18. Світличний — 3. фр., 19. Безлюк — 2. фр.,
 20. Доготій — 2. фр., 21. Климів — 2. фр., 22. Маклай — 2. фр.,
 23. Мар — 2. фр., 24. Нетреба — 2. фр., 25. Пашін — 2. фр., 26.
 Свінціцький — 2. фр., 27. Левицький — 1. фр., 28. Маслюк — 1. фр.

З П о л ь щ і :

1. Ф. Корнійчук — 60. злот. п., 2. Н. Ліщукевич — 60. злот. п.,
 3. О. Юзефович — 60. злот. п., 4. Инж. Д. Савенко — 58. злот. п., 5. Союз
 Емігранток - Українок у Польщі — 50. злот. п., 6. М. Ткаченко — 40.
 злот. п., 7. М. Слюзар — 35. злот. п., 8. А. Хмарук — 35. злот. п., 9. М. Іва-
 нова — 30. злот. п., 10. Т. Кошук — 30. л. п., 11. М. Сосницька — 30.
 злот. п., 12. К. Черняхівський — 25. злот. п., 13. В. Кравчук — 20. злот.
 п., 14. П. Бугаїва — 15. злот. п., 15. Проф. І. Фещенко-Чопівський — 15.
 злот. п., 16. Инж. Білодуб — 10. злот. п., 17. М. Чернова — 5. злот. п.,
 18. Проф. І. Огієнко — 4. злот. п.

У в а г а : Жертви з Польщі показані за час з 1 липня 1930 по 1 січня
 1931 р. (Львівськ. Гіпот. Банк висилає повідомлення раз за півроку).

П о ж е р т в и р і ч а м и надіслали: І. Инж. Я. Івантишин (ЧСР) —
 одяг, білизна; 2. Т-во «Каменярі» в Пржібрамі (ЧСР) — папір, олівці,
 пера та інш. приладдя.

М. Х л ю р , Голова.

К. Подільський, скарбник.

Допомоговий Комітет при Українській Реф. Реальній Гімназії в
 Ржевничах.

До

В. Ш. Українського Громадянства.

Управа Комітету, випускаючи черговий грошевий звіт за
 час з 1 січня по 1 травня 1931 року, складає при цьо-
 му всім В. Ш. П. жертводавцям найширшу подяку за дотеперішню їх ма-
 теріальну допомогу та сподівається, що й на далі наше свідоме Громадян-
 ство не залишить немаєтних учнів Гімназії без своєї опіки.

Дбаймо за нашу молодь — майбутнє України спочиватиме в її руках.

Зі щирою пошаною

М. ХЛЮР, проф. гімназії
 Г о л о в а

Др. ЯКОВЕНКО, проф. гімназії
 Секретар н. т. ч.

ГРОШЕВИЙ ЗВІТ

Допомогового Комітету при У. Р. Р. Г. в Ржевничах за час з 1. І
 по 1. V. 1931 р.

П р и б у т о к :

В и д а т о к :

1. Членські внески Кч.	1.543.—
2. Пожертви »	6.939.90
3. Платня батьків за дітей »	2.264.—
4. Від вечірки та ко- ляди »	936.20
5. Ріжні поступлен. »	126.90
6. Готівка на 1. І. 31 »	290.80

1. Утримання бурси (мешкання, світло паливо, гігієна) Кч.	1.807.80
2. Утримання вихо- ванців (харчі, одяг, шкільне пр.) »	6.846.60
3. Грошеві допомо- ги »	312.—
4. Пошта та канц. »	770.20
5. Культурні потре- би »	75.—
6. Одяговий фонд »	1.907.70

Разом Кч. 11.719.30

Готівка в касі на 1. V. 31.: Кч. 383.50

Разом Кч. 12.102.80

М. Хлюр, голова

К. Подільський, скарбник

Зміст

— Париж, неділя, 5 липня 1931 року — ст. 1. — О л . Ш у л ь г и н .
На смерть В. Липинського — ст. 2. — К. Х а р и т о н . Де-які підсумки
перебування на еміграції — ст. 4. — З. М і р н а . Є. Х. Чикаленко,
як батько родини — ст. 8. — С т . С і р о п о л к о . План і дійсність
у видавничій справі на совітській Україні — ст. 14. — В. С. З життя й
політики — ст. 16. — П'яті роковини смерті С. Петлюри — ст. 18. — З ши-
рокого світу — ст. 19. — Річний звіт Головної Управи Т-ва «Українська
Рідна Школа в ЧСР» — ст. 21. — Х р о н і к а : З Великої України — ст.
25. — В Персії — ст. 26. — В Америці — ст. 26. — З життя Укр. Станіці в
Каліші — ст. 27. — Бібліографія — ст. 27.

Видання Української Бібліотеки ім. Петлюри в Парнжі

ЛИСТІВКИ.

1. Могила Головного Отамана С. Петлюри.
2. Бібліотека (загальний відділ).
- 3, 4. Читальня при Бібліотеці з року 1929 і 1931.
5. Обстановка кімнати С. Петлюри, в якій він мешкав перед смертю
в Парижі.
6. Музейний куточок при Б-ці.

Вся серія ціною 5 фр. без перес., а одна 1 фр.

Пр о д а ж н а к о р и с т ь Б і б л і о т е к и

Замовлення слати разом з грішми на і'мя бібліотекаря:

Mr. I. Rudicev, 11, Square de Port Royal, Paris 13-e.

Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

відкрита в середу: 6-9 г., в суботу: 4-9 і в неділю: 1-5 г.

В Бібліотеці можна набувати:

Збірник пам'яги Симона Петлюри. Видання
Міжорганізаційного Комітету в Празі. Ціна 25 фр. з пересилкою у
Франції

Шевченко. Кобзарь в редакції проф. В. Сімовича. Ціна 25 фр. без пер.

Смалъ-Стоцький, Ст. Шевченко — співець самостійної України — 2 фр.

Dogoshenko: — Chevtschenko — le poète national de l'Ukraine — 5 фр.

Омелянович-Павленко: Україно-польська війна 1918-19. Ц. 15 фр.

Бочковський О. І. «Т. Г. Масарик — Національна проблема та українське питання» — Ц. (без перес.) 19 фр. і на кращому папері 34 фр.

Маланюк. Ев. — Земля й Залізо. Поезії. Ц. 10 фр.

За Державність. Збірник 2-й Воєнно-Історич. Т-ва Ц. 22 фр.

Шульгин, О. — Державність чи Гайдамачина. Ц. 3 фр.

Гуртуймося, Журнал військ. гром. думки, ч. VI. Ц. 3 фр.

Рідне військо — українським дітям. Постаті козаків до витинання Ц. 2 фр. аркуш.

Портрети С. Петлюри та Т. Шевченка по 1.50 фр.

Відзнаки — тризуби по ціні 4 і 6 фр.

Ріжні листівки по 0.75 фр.

Колекції україн. поштов. значків (19 ріжних) Ц. 3 фр.

Пропам'ятні значки ім. Головного От. С. Петлюри, ріжні, по ціні фр. 10.50 — 32.00 без пер.

Листівки: могили С. Петлюри, Бібліотеки його імені, читальні та Музею при Б-ці. Ціна 1 фр., ціла серія — 6 листівок 5 фр. без пер.

Звертатись до бібліотекаря:

Mr. I. Rudicev. 11, Square de Port-Royal. Paris XIII.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V
Tél. Danton 80-83.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — Комітет. Адміністратор: Іл. Коєнко

Le Gérant: M-me Perdrizet.